

12. 5673

ДР. ІВАН
РАНКО

„ІДЕЇ“ й „ІДЕАЛИ“

ГАЛИЦЬКОЇ МОСКВОФІЛЬСЬКОЇ
МОЛОДІЖИ. =====

Ціна 10 сот.

Львів, 1905.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка

під зарядом К. Беднарського.

З початком сего року вивязала ся була в „Ділі“ досить цікава полеміка, яка одначе через неfortunний виступ д. Павлика зійшла з властивої дороги, відскочила від річи і згубила ся в піску не довівши ні до якого результату. З огляду на те, що ся полеміка зачіпає одну з головних болячок нашого національного життя — розрив нашої інтелігенції на два табори, українофільський і москвофільський, видаєть ся мені потрібним підняти річ на ново і звести її з дороги догматичного спору на тему: чи так чи інакше думав і писав про се Драгоманов, на властиву стежку сучасних фактів і їх значіння.

В ч. 16 „Діла“ помістив др. Ів. Копач статю „З гостини у других“, де описував свої вражіння з ювілейного концерту москвофільського студентського „общества“ „Другъ“ у Львові, відправленого д. 30 січня, і висловив деякі свої уваги про значінє того ідейного звороту, який dokonуєть ся буцім то серед молодіі генерації наших москвофілів. Про се він почув із реферату одного з членів „Друга“ про 10-літній розвій „общества“ і з промови голови „Друга“ д. Глушкевича, яка викликала навіть *sui generis* сензацію, так що присутний на вечерку російський конзуль і деякі старші москвофіли демонстративно повиходили з залі. З огляду, що про ті промови не було ніде докладнійшої відомости від тої, яку подав др. Копач, наведу тут другу половину його статі дословно.

Згадавши про програму концерту і про її виконанє та підкресливши дивний на перший погляд факт, що й молоді москвофіли, не вважаючи на загальний серед них зворот до рішучого живаня великоруської мови в розмовах усе таки по великоруськи

говорять лихо, з галицьким виговором і акцентом, окрім хіба голови „Друга“ д. Глушкевича, др. Копач ось що пише далі:

„Та ще більше чим у тій великорущині, видко було нехибну щирість обох бесідників у змісті їх рефератів. Для мене вони чимсь зовсім новим і надзвичайно цікавим. І так з історії „Друга“ довідався я, що се товариство в першому році свого засновання т. зв. перед десятима роками мало лише 24 членів, а тепер має 124; що „Другъ“ вже довгий час стоїть у напружених відносинах до своїх „старих“ тобто до т. зв. „русько-народної“ партії; що „Другъ“ вже не раз і не два жадав, щоби та партія перестроїлася „соотвѣтствующе духови времени“, но все надармо; що через те в нутрі „Друга“ йде безнастанна боротьба між „поступовцями“ а „консерватистами“, яких піддержують „старі“, так що останній виділ „ліберальний“ (15 лютого 1904) вибрано при великій і міцній опозиції „консервативних“; що однак повороту в зад не може бути, бо загальний з'їзд молодіжи (роз. „твердої“) в осени 1902 виразно витичив собі ту нову дорогу, а витичив її не ізза якоїсь хвилевої примхи чи забаганки, лиш під впливом широких і сумних досвідів на широкому світі підчас сесії рускої академічної молодіжи з львівського університету: тоді всюди по інших університетах гляділи на „руську“ молодіж з Галичини з погордою і презирством за її ретроградність, безідейність і незнане „русского литературного языка“ і т. д. Отже поворот у зад ніяк неможливий; *alea iacta est!* Я довідався далше з тої-ж історії, що „Другъ“ дуже запопадливо займаєся ширенням тих нових своїх кличів, передусім же науки великорускої мови (яко символа єдинства Галицької Руси з рештою Руси аж по Камчатку). Члени „Друга“ стараються впливати і на молодіж гімназійну у тім дусі і їздять по читальнях та філіях Общества ім. Качковського в характері делегатів „Друга“, очевидно з відповідними промовами, і самі пильно розчитують ся в найкращих творах „русской“ літератури. В одному останнім році закуплено до бібліотеки товариства щось за 400 корон книжок.

„Що се не була муста самохвальба, се можна було бачити вже із широти голосу прелегента. Та наглядний доказ на те дала програмова бесіда голови товариства тов. Глушкевича. Про напрям, характер і тон тої промови може свідчити мабуть найліпше та обставина, що підчас неї тай ізза неї вийшов демонстративно із залі конзуль Пустошкин а враз із ним найповажніші „старі“

як проф. університету о. Мишковський і інші. Головні гадки бесіди т. Глушкевича були: Нам кажуть часто, що ми раби. А прецінь се в естві річи неправда, бо основна ідея, якою зпеконвіку жие „руський“ народ, се свободололюбність, се любов ближнього і любов правди, а протест проти усякого гнету та утиску. Тисячі народних казок, легенд, псалмів і гимнів свідчать про се. А найкрасші сини „русского“ народу, як от Рилєєв, Герцен, Достоевський, Чернишевський, Пушкін, Лєрмонтов, Толстой і інші терпіли тяжкі переслїдованя за ширенє тої ідеї. От і нині — Горкому „угрожаєть виселица“. А прецінь такий Толстой — то властиво лиш експонент самобитної рускої ідеї, се свого рода Месия. Се антинеза до западно-європейского матеріалїзму. Духоборці із своїми протестами проти податків і проти військової служби ділом — мимо різок — наглядно показують, що комуністичні ідеї западно-європейських мислителів чи, як їх називано, утопістів в дійсности можливі. І треба пам'ятати, що народами правлять ідеї, а не громи пушок. То лиш темні духи регресу (назадництва) спинюють теперішнє стремління „русского“ народу до волі і свободи. Але ідея „русского“ народу побідить, бо вона всемірна. Вона не потребує також бояти ся ані Українців ані Поляків, бо вона ще (в „Ділі“ мб. через помилку: не) поступовійша чим саме українство і рівно ненавидить Сибір як Поляки. Коли і тут в Галичині увесь народ перейме ся тою ідеєю, тоді українство само собою зникне і не треба буде єго поборювати ложію та лайками та брехнями як тепер. Отже вперед, братя, на стрічу тій ідеї вселюдского братерства і всемірної любови!“

Лишаємо на боці уваги д-ра Копача про сі промови. Йому очевидно заїмпонувала щирість тону в промовах обох бесідників; він із неї зараз доходить до висновка, „що бачить перед собою серед наших „твердих“ — людей, котрі не поперестают на якімсь половиннім „хитрім“ становищі, ні пєс ні вовк; тільки консеквентно йдуть до остаточної й одиноко достойної мети своїх пересвїдчень“. Яка ся мета, др. Копач не пробує сформулювати, тож попробуємо видушити живий сок із самих промов, так як їх подав др. Копач, жалкуючи хіба, що самі молоді москвофіли не постарали ся опублікувати їх.

В рефераті про історію „Друга“ дуже інтересний для нас власне психольогічний момент, що спричинив поворот молоді гєнерації до ліберальних ідей. В часі сецесії академічної молодіжи,

в якій *volens nolens* узяли участь також москвофіли, „всюди по інших університетах гляділи на „русскую“ молодіж із Галичини з погордою і презирством за її ретроградність, безідейність, незнане „русскаго літературнаго языка“ і т. д.“ — і се було імпульсом до звороту. В сьому оповіданню не все докладне. Українофільські сепесіоністи також не знали „русскаго літературнаго языка“, а про те ми не чули, щоб хто будь і де будь за се дивився на них із погордою. Взагалі по тих університетах, куди розбрились були сепесіоністи, „руській літературный языкъ“ не обовязковий і його незнане не могло там нікому ставити ся в докір. Хиба в однім випадку: коли люди самі остентаційно видавали себе „руськими“, а потім показувало ся, що ані „руської“ мови не вміли, ані нічого спільного з пересічним типом „русскаго“ інтелігента не мали. Значить, коли б історик „Друга“ був вповні щирій, то повинен би був сказати ясно, що не саме незнане „русскаго літературнаго языка“, а власне ота дволичність і дводушність молодих москвофілів подавала їх у погорду інших студентів. Дволичність у тім, що ті люди відхрещуючи ся всіми силами від належності до одної, української національності і заперечуючи навіть її існування, з другого боку самі власною фігурою давали доказ, що не належать до тої другої — „руської“ національності, якої членами величали себе. При живо розвинених національних почутях у Чехів, Словаків, Німців, Поляків і т. и. вид таких національних парадоксів справді не міг будити симпатії до себе, тим більше, що з тим національним гібридизмом рука в руку йшла „ретроградність“ і „безідейність“.

Було би цікаво дізнати ся, в яких власне точках докоряли чужоземці нашим молодим москвофілам за „ретроградність“. Із промови д. Глушкевича, який на вступі силкуєть ся доказати абсурдну тезу, що „основна ідея, якою споконвіку живе „руській“ народ, се свободолобність“, можна би догадувати ся, що в таку крайність ударили ся ті молоді люди з властивою всім мало освіченим людям категоричністю тому лише, що перед тим держали ся иншої крайности, а власне, що основна ідея „русскаго“ народа — самодержавіє, деспотизм. І знаючи „основні ідеї“ органу галицького москвофільства, „Галічаніна“, тої щоденної страви старих і молодих гал. москвофілів, ми певно не помилимо ся думаючи, що власне з тими ідеями наші молоді москвофіли вирушили в світ на сепесію і за них набрали ся сорому перед чужими.

Не менше цікаво було би знати, якою то „безідейністю“ штуркано в очі нашим молодим москвофілам за границями Галичини. Адже-ж „ретроградність“, се теж свого рода ідея; безідейним назвемо хіба чоловіка, у якого нема жадних ідей, се значить, який зовсім не думає ні про які загальні справи, висші від його буденних, егоїстичних інтересів, або у якого всі ті „ідеї“ обертають ся в сфері пустих фраз, не вяжуть ся з дійсним життям, держать ся лише на показ. І тут певно не помилимо ся думаючи, що між галицькими москвофілами часів сесесії можна було знайти багату колекцію і круглих ігнорантів та кар'єровичів, які в своїм житю не чували ні про яку ідейну боротьбу, і скінчених циніків, які вже з батьківського дому винесли відразу і погорду до всякої такої боротьби, винесли незломну віру в вічність та непорушність грубої сили і забобону, винесли певність, що служачи тій грубій силі та плюючи на всякий ідеалізм можна прожити щасливо, добити ся маєтку і гонорів і вмерти „маститим руским патріотом“.

Отже сей психологічний момент — сором перед чужими — був імпульсом до звороту в таборі молодих галицьких москвофілів. Характерне явище! Пригадую, що досить аналогічний факт трапив ся в тім самім таборі перед чверть столітєм, у „Академічеськім Кружку“ 1875—76 рр. Тоді молодіж також набрала ся сорому, Драгоманов у своїх листах до ред. „Друга“ також дорікав їй неучтвом, незнанєм російської мови й літератури, ретроградством та безідейністю. Та історія хоч повторяєть ся, але все з варіантами. Тоді наслідком ідейного ферменту внесеного писаннями Драгоманова був зворот усього загалу москвофільської молодіжи до народньої мови, була проба злуки обох студентських товариств, проба ударемнена заходами „старих“, був нарешті зворот одної часті молодіжи до новочасних ідей соціалізму та радикалізму. А щож бачимо тепер?

Самі молоді москвофіли радо називають себе „поступовцями та лібералами“, та на жаль ми не бачимо, в чім саме лежить їх поступовство та лібералізм. Одиноке, чим вони відріжняють ся від старих москвофілів, се хіба охота — говорити все і всюди по російськи. Повторяю: охота, бо від сеї охоти до справжньої вмільости ще дуже далеко. Але щож у тім поступового, ліберального? Коли б хто будь із нас дав собі слово не говорити ніде інакше, як лише по німецьки, по французьки чи по англійськи, хоч би й ломаючи, то можна би се в найліпшій разі взяти за невинне

аматорство, яке одначе при деякім переборщеню легко може перейти в сьмішність. Та коли би під сим аматорством крило ся щось иньше, а власне охота — відріжнити ся від окружаючої „юрби“ земляків, дати їм пізнати, що нас не вяже з ними навіть мова, тоді се аматорство набирає зовсім иньшої прикмети. Та в усякім разі з сього аматорства робити житєвий прінцип, партійну програму можуть лише люди, яким і не сніло ся, що таке житєві прінципи і партійні програми. Зрештою і в тім пункті нема основної ріжницї між молодими москвофілами і старими, з яких дехто, як Мончаловський та др. Дудикевич, говорить по російськи певно далеко краще, ніж усі молоді.

Др. Копач подаючи зміст реферату про історію „Друга“ згадує, що з'їзд „твердої“ молодіжи в осени 1902 р. „виразно витичив собі нову дорогу, а витичив її не ізза якоїсь хвилевої примхи чи забаганки... отже поворот у зад ніяк неможливий“. Було би дуже цікаво придивити ся ближше тим ухвалам, та на жаль я не маю їх під руками. О скільки бачу з оповідання д-ра Копача, головна точка в них, бодай та, яку „Другь“ силкуєть ся переводити практично в житє, все таж „наука великоруської мови, яко символа єдинства галицької Руси з рештою Руси аж по Камчатку“. Справді поступовість не аби яка, коли згадаєш, що батьки тих самих поступовців на своїм національнім прапорі довгі десятиліття мали азбуку, а сини пішли о крок далі і виставили — граматику! Було б лише цікаво, як розуміти те „виучуване великоруської мови як символа єдинства Руси“. Коли єдинство, то чим же тут і відріжнювати себе від „старих“ чи від кого будь виучуючи те, що для всіх одно? А коли се єдинство не факт, а *prim desiderium*, програма, то чи не слід би молодим людям, у яких іще не притуплена здібність думання, зійти самим у низ до фундаментів і придивити ся, на чім власне стоїть те єдинство і чи справді воно таке солідне, як їх запевняють дд. Мончаловські та Дудикевичі? Анї я, анї ніхто в сьвіті не може мати нічого проти виучування великоруської мови, але виучувати її не для неї самої, тобто не для того культурного добра, яке зложено в її письменстві, а для політики, для „символа“, се, признаю ся, щось зовсім нове і незрозуміле мені, се нагадує слова відомої польської „*Balady jakich wiele*“:

Dobra jest nauka,

Ale kto jej szuka

Nie z pychy — wszak prawda, mój Panie?

Але скажуть може молоді москвофіли: ми-ж вивчаємо російську мову не з попугайського аматорства, а на те, щоб користувати ся нею для освіти, щоб читати в оригіналі твори російської літератури. І справді, з газетних звісток про відчити в „Другѣ“ ми знаємо, що там читається та говорить ся про Пушкіна, Лермонтова, Некрасова, Достоевского, Толстого. На жаль, із тих відчитів та розмов ніщо не доходить до прилюдної відомости, тому ми й не можемо сказати нічого про ті провідні ідеї, які висловляють ся та розвивають ся в них. Коли вірити змістови поданому д-ром Копачем із промови д. Глушкевича, то ми мали би в тій промові добрий зразок того, як наші молоді москвофіли розуміють „ідейність“. Алжеж не без причини д. Глушкевич зацитував старий афоризм (хоч у кепській формі), що „народами правлять ідеї, а не громи пушок“. Ідея була добра, але вислов кепський: народами правлять поки що на жаль не ідеї, а різні „Угрюм Бурчєєвы“, а ідеї мають лише те до себе, що „на штыки не улавливаются“, та що історія народів, се не історія „Господь Обмановыхъ“, а історія народніх мас і тих соціальних, економічних та духових течій, які з непереможною, елементарною силою проявляють ся в їх житю. Як бачимо, вже тут, у самім цитуваню загально відомих афоризмів д. Глушкевич не був зовсім щасливий і виявив дуже слабе розумінє російської і всякої людської ідейности. Дальші уступи його промови доказують се аж надто ясно. Класти на одну дошку Рилєєва, Герцена, Достоевского, Чернишевского, Пушкіна, Лермонтова і Л. Толстого, се — вибачить нам д. Глушкевич — значить хиба, що він у історії новітньої російської літератури не пішов далі імен і титулів. Поперед усього слівце про переслідування, які терпіли ті люди. Отже Л. Толстой, скільки знаємо, крім може дрібних шикан, неминучих при російських порядках, не терпів віяких переслідувань. Достоевський хоч потерпів тяжко за належність до кружка Петрашевського, в своїх писаннях розвивав ідеї нераз просто суперечні ідеям Герцена, Чернишевського та всього того, що називається поступовістю. Чи знає д. Глушкевич, що Достоевський у політичних питаннях був иноді крайнім реакціонером і видавцем дуже обскурних часописей, що він, геніяльний знавель людської душі й її патологічних збочень, розвивав при тім у своїх писаннях погляди, які такий Євросеець, як Турґєнев, називав „потоками гнилої води“, що в питаннях національних Достоевський був досить тупий шовініст? Д. Глушкевич не заікаючи ся славить

Льва Толстого як „експотента самобитної рускої ідеї, свого рода Месію, антитезу до західно-європейського матеріалізму“. Тут що слово, то непорозумінє. Чи знає д. Глушкевич, що той геніяльний Толстой брався колись реформувати людську школу з такою програмою, щоб усунути з неї всі елементи новочасної освіти, а обмежити її на самих читанні, писанні, чотирьох арифметичних ділянках та церковщині? Чи знає д. Глушкевич, що той московський Месія зі своєю проповіддю „непротівлення злу“ являєть ся могутнім союзником російського деспотизму, хоч і як остро іноді критикує його поодинокі ділання? Чи знає д. Глушкевич, що той „експонент самобитної рускої ідеї“ в очах освічених репрезентантів західно-європейської культури часто являєть ся тупим ігнорантом, що береть ся філософувати не засвоївши собі ніяких основ філософічного мислення і що його „антитеза до західно-європейського матеріалізму“ являєть ся нічим иньшим, як кепсько перевареним первісним християнством, змішаним із темним аскетизмом часів упадку старинного світа, отже культурним пережитком, який освічена людськість давно пережила й відкинула. А вже по просту забавне те, що наплутав д. Глушкевич із приводу російських духоборів, мішаючи їх із західно-європейськими комуністами та утопістами. Може д. Глушкевич, коли у нього взагалі є охота говорити те, що знає і в чому переконав ся, захоче переконати ся, що ідеї європейських комуністів-утопістів, такого Фуріє, Оуе а, Сен-Сімона не мають нічогоїсїнько спільного з містичною та анти-соціальною сектою духоборів і що їх (а також Льва Толстого) протест проти податків та військової служби полягає зовсім не на жаднім комунізмі, але на повнім нерозумінні соціального та політичного життя й його розвитку, на одностороннім та наскрізь ненауковім розвиванні індивідуалістичної спекуляції в душі тебаїдських аскетів.

І отсе все — і романтичний республіканізм Рилєєва, і безполітичний гуманізм Пушкіна та Лермонтова, і троха містичне народництво Герцена, і соціалістичний радикалізм Чернишевського, і реакційний аскетизм Достоевського та Толстого д. Глушкевич „нічого сумняся“ зливає в один ківш і видає за „ідею руского народу“. Вибачайте, д. Глушкевич, коли вам скажемо, що се не жадна ідея руского народу, а ваша власна — сказати б вам „руським“ словом — „белиберда“, саламаха неясних вам самим річий і імен. Бо хибаж се свідчить про ясність ваших думок,

коли ви в одній хвилі бачите в тій ідеї „антитезу до західно-європейського матеріалізму“, а зараз же в дальшій говорите, що та ідея „всесірна“, значить обіймає не лише Росію, але й західну Європу?

На ту свою „ідею“ д. Глушкевич покладає великі надії. „Коли тут у Галичині весь народ перейме ся нею, то українство само собою зникне“. Було би дуже цікаво довідати ся від д. Глушкевича, від котрої-ж саме з тих многих і суперечних із собою ідей, на які він натякнув, зникне галицьке українство? Чи від республіканізму Рилєєва, який і сам у своїх найкращих творах сильно українофільствував? Чи від соціалізму та критицизму Чернишевського, що мав значний вплив на зворот одної частини галицько-руської молодіжї 70-их років від москвофільства до українофільства? Чи нарешті від доктрин Достоевського та Толстого? Може не зайвим буде знати д. Глушкевичу, що галицьке українство давненько вже і, як показуєть ся, далеко глибше і основніше від молодих москвофілів передіскутувало і перетравило ті і многі иньші ідеї найкращих синів не лише самої Росії, але й иньших освічених країв, що, значить, у ідейній боротьбі воно не так легко уступить із поля, як се здаєть ся молодим ідеалістам москвофільського табору.

Свою промову закінчив д. Глушкевич покликом: „Отже наперед, братя, на стрічу тій ідеї вселюдського братерства і всемірної любови!“ Щож се за нова ідея, про яку ми в попередній промові не чули нічого? Поперед усього що се за „всесірна любов?“ Чи се має значити, що д. Глушкевичу за мало землі з її людьми й звірями і він хоче обняти своєю любовю також мешканців Марса, Венери і иньших небесних тіл? Дуже гарно, тільки як же се так, що голосячи поклик до „всесірної“ любови бесідник ані словечком не згадав про практичну, діяльну любов до найблизших собі, своїх братів у Галичині, від яких він силкуєть ся відрізнити ся і мовою і симпатіями і отим своїм ніби то високим, а на правду зовсім пустим ідеалізмом? Чи не тямить д. Глушкевич гарних євангельських слів: „Хто каже, що любить Бога („всесірна любов“), а некавидить свого брата, лож єсть?“ І чи ті слова так таки нічогісінько не говорять до сумління його й його співпартійників? І що має значити „ідея вселюдського братерства“. коли одною з головних задач ширення тої ідеї в Галичині має бути, аби тут „само собою зникло українство“, т. є. аби щез напрям,

що в основу своєї програми поклав працю на ґрунті для рідного народу, для розвивання його добробуту, його духового життя, отже й його мови? Чим сей напрям такий лихий і такий шкідливий, що д. Глушкевич і йому подібні виключають його зі свого „вселюдського братерства“ і „всесірної любови“?

Коли помилю ся, спростуйте мене, д. Глушкевичу й тов., але мені здається — і я суджу так не лише зі слів переданих д-ром Копачем — що у вас нема ніяких переконань і ніяких вироблених ідей, і ви силою інерції держите ся шаблонів вироблених не вами, напряду, якого мета одна — нажива, кар'єра, особиста користь, а при тім бажане — звільнити себе від обов'язку важкої праці для добра найблизшого, рідного вам народу. Спростуйте мене, коли роблю вам кривду, але спростуйте не великими словами, а фактами. А я зі свого боку вкажу на такі факти, як те, що ви й доси не відважуєте ся ґрєміяльно виявити своїх поглядів і своєї програми, запротестувати проти реакційних та кнутопоклонних голосів своєї партійної преси. Чую, що багато дехто між вами не годить ся з поглядами д. Мончаловського, але деж прилюдна заява ваших поглядів? Ось і ваш ювілейний вечєрок. Др. Копач каже як очевидець, що підчас промови д. Глушкевича при згадці про те, що Горкому грозить шибениця, російський конзуль, а за ним деякі з ваших старших повиходили з залі, — а „Галичанин“ заперечив тому в живі очі. Деж ваше свідощтво? Чом не станете в обороні правди, будь вона яка будь? Я чую, що між вами якийсь час ішли дебати про потребу такого гуртового, прилюдного виступу, та нарешті переважила думка д. Мончаловського, що „по що вам наражати ся, розмазувати“ і т. д., і ви присіли. Чи так роблять, люди справді ідейні й характерні? Ні, такими аргументами — тямте собі, молоді русофіли — ведуть худобу до жолоба, а не молодих борців на житєве бойовище. Ваші слова про „вселюдське братерство і всесірну любов“ мов блискавка відкрили мені порожнечу вашого серця. *Qui nimis probat, nihil probat.* Хто ставить собі занадто широкі ідеали, той показує, що для житєвої потреби не має ніяких.

На прощанє з вами відкрию вам один секрет. Не вірте, молоді русофіли, своїм духовим батькам, д. Мончаловському та д-ру Дудикевичу, поперед усього в однім пункті: що ми, галицькі Українці, тим тільки й дишемо й живемо, що „ненавистю ко всему руському“. Не вірте їм у тім пункті, бо се свідомо брєхня. Ми

всі русофіли, чуєте, повторяю ще раз: ми всі русофіли. Ми любимо великоруський народ і бажаємо йому всякого добра, любимо і виучуємо його мову і читаємо в тій мові певно не менше, а може й більше від вас. Є між нами, галицькими Українцями, й такі, що й говорити і писати тою мовою потраплять не гірше, коли й не ліпше від вас. І російських письменників, великих сьвітотців у духовім царстві ми знаємо й любимо, і не лише тих, яких імена ви раз-у-раз маєте на устах, а й таких, як Пипін, Веселовский, Карєєв, Шахматов, Фортунатов — чи відомі вам такі імена, молоді панове русофіли? І скажу вам іще один секрет. Ті і подібні їм великі представники російської науки та російської культурної праці кореспондують із нами, обмінюють ся своїми виданнями і чують себе ближшими до нас, як до вас, молоді галицькі русофіли. І ми чуємо себе ближшими до них, як до вас, чуємо себе солідарними з ними у всім, що для нас дороге і сьвяте і високе, бо знаємо, що се не фрази, не „символи“ якогось фікційного єдинства, а кровні, житєві здобутки вселюдської цивілізаційної праці. Ми любимо в російській духовій скарбниці ті самі коштовні золоті зерна, та пильно відріжняємо їх від полови, від жужелю, від виплодів темноти, нападництва та ненависти, сплджених довговіковою важкою історією та культурним припізнєнем Росії. І в тім ми чуємо себе солідарними з найкращими синами російського народу, і се міцна, тривка і сьвітла основа нашого русофільства. Подумайте про те, молоді галицькі русофіли, то може й вам замість духової компанії Побєдоносцевих, Саблєрів, Рукавішнікових та Череп-Спиридовичів забажаєть ся чистїйшої атмосфери.

А тепер закінчимо свою розмову з тим, з ким почали — з д-ром Копачем. Йому заїмпонували щирий тон і щирі слова молодих москвофілів і він зі свого боку щиро радуєть ся, що у нас замість старих обскурних москвофів зачинають появляти ся москвофіли - ліберали і москвофіли - поступовці. Нам, що не чули того щирого тону, а бачили лише холодні ніби ліберальні і ніби поступові слова молодих москвофілів у передачі д-ра Копача, ті слова, сказати по правді, зовсім не заїмпонували і під шумними фразами ми відчули пїлковиту пустоту серця та брак усяких переконань. Дай Боже, щоб се була помилка!

Та про те вїдемо на хвилю в круг думок і почувань д-ра Копача і запитаємо себе: чи справді поява москвофілів-лібералів

і москвофілів поступовців на нашій галицькій ґрунті була би чимось радісним, більше пожаданим від старих обскурних москвофілів? Ми бачили вже проби — витворити подібну течію навіть серед старих москвофілів. Уже мало не десять літ тому, як вони в боротьбі з новою ерою переняли майже всю політичну та економічну програму від радикалів, промовляли за загальним тайним голосуванням і иньшими радикальними реформами в Австрії — і що з того? Чи через те змінив ся їх партійний і культурний характер? Ані крихітки. А ось недавно др. Вергун із Відня, великий майстер від тонкого нюху, де можна поживити ся, хіба не радив у „Галичанинѣ“ всім москвофілам durch die Bank підшити свої політичні плащі червоною підшивкою і здобувати собі симпатії — і протекторів та хлібодавців — у ліберальних кругах російської суспільности? Будьмо певні, що коли в Росії центр тяжкості від реакційного бюрократизму пересунеть ся до лібералізму, серед наших галицьких москвофілів народить ся стілько лібералів, як грибів по дощі. Вони будуть так само служити чужим богам, так само в ім'я „всесірної любови“ обкидати бблотом усяку культурну працю на нашій рідній ґрунті, а в ім'я „вселюдського братерства“ ширити серед нетямучих ненависть та погорду до українства, як і нинішні Мончаловські та Дудикевичі. Програми, гасла та прапори в наших часах дешеві; зужисть ся один ґарнітур, то ніщо не вадить справити новий, з новою підшивкою.

Та для тих москвофілів, що справді щиро люблять свій народ — не абстрактне його єдність, не символ „сили та могутости“, а того простого, сірого, темного хлопа, що їх годувє своєю працею, — для таких нема иньшої дороги, як зкинути пиху з серця і працювати для того народу, користуючи ся його мовою і вірячи в те, що коли орґанічно, від кореня розвинуть ся і процвітуть усі частини великого східнославянського племені, коли святотатські руки не будуть підрубувати та нівечити одну часть, аби тим краше буяла друга, то тоді зложить ся з них цілість і єдність краша, богатша, гармонійніша, ніж се тепер може снитися ріжним шовінізмом затуманеним головам.

И-34.047

Ф $\frac{\text{I}}{\text{I} - 291}$

ДР. ІВАН
ФРАНКО

„ІДЕЇ“ й „ІДЕАЛИ“

ГАЛИЦЬКОЇ МОСКВОФІЛЬСЬКОЇ
МОЛОДІЖИ.

Ціна 10 сот.

Львів, 1905.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.